

ДОНЦОВСЬКИЙ ЗБІРНИК

**Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького**

Випуск 1

Мелітополь
2019

УДК 94:329.17(477)(06)

Друкується за рішенням Вченої ради природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького протокол № 10 від 23. 04. 2019 року

Редакційна колегія

Ситник О. М. - доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії, археології і філософії МДПУ імені Богдана Хмельницького

Баган О. Р. - кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури та теорії літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Гудзь В. В. - кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, археології і філософії МДПУ імені Богдана Хмельницького

Квіт С. М. - доктор філологічних наук, професор, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Таравська Я. В. - кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії, археології і філософії МДПУ імені Богдана Хмельницького **Троїцька Т. С.** - доктор філософських наук, професор, професор кафедри історії, археології і філософії МДПУ імені Богдана Хмельницького

Рецензенти:

Михайлов В. В. - к. і. н., старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук Таврійського державного агротехнологічного університету

Троїцька О. М. - д. філософ. н., проф. кафедри історії, археології і філософії МДПУ імені Богдана Хмельницького

Донцовський збірник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Випуск 1. - Мелітополь: Науково-дослідницький центр імені Д. Донцова, 2019. - 88 с.

У збірнику вміщено статті викладачів та студентів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та інших ВНЗ, присвячені основним засадам вольового (чинного) націоналізму Д. Донцова, аналізу публіцистичної спадщини відомого есеїста, а також проблемам формування національної свідомості сучасної молоді. Рекомендовано викладачам, студентам та усім, хто цікавиться історією України.

Гудзь Віктор
*к.і.н., доцент кафедри історії,
археології і філософії МДПУ імені
Богдана Хмельницького*

УКРАЇНСЬКИЙ ВИБІР МІЖ РОСІЄЮ І ЄВРОПОЮ В ДОНЦОВСЬКОМУ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ВИМІРІ

Вивченню відносин Росії як як орієнтального субстрату із Заходом, або ж «Оксидентом», Дмитро Донцов, присвятив численні спеціальні праці, 14 із яких вказав очільник Науково-ідеологічного центру імені Д. Донцова (Дрогобич), укладач 10-томника творів мислителя Олег Баган [1, с. 7]. Ці відносини неодмінно розглядаються через призму власної української національної ідеї, сформованої в умовах цивілізаційного вибору і протистояння. Теоретичні надбання Д. Донцова з цих питань досить глибоко опановані дослідниками: є і спогади, і статті, і різнофахові дисертації, і навіть монографії (М. Сосновський, 1974; С. Квіт 2000; І. Загребельний, 2014; О. Баган, 2015 та ін.), у яких висвітлені гострі і блискучі грані донцовського таланту.

Відтак на сьогодні ще актуальнішим стало зауваження Сергія Квіта 2000 року: «Але за останні десятиліття в Україні та діаспорі багато що з донцовської спадщини було викривлено, втрачено і забуто» [4, с. 7]. Тому й ставимо собі за мету проаналізувати донцовський діагноз Росії та бачення ним завдань України і Заходу для здійснення цій агресивній імперії історичного присуду.

Знаменним є розділ праці Донцова «Дух Росії» під назвою «Сили антихриста» [5] де, він показує безбожжя і примітивізм російського суспільства та його еліти, котрі, як засвідчив видатний філософ В. Соловйов, жили лише догмами і обрядами, «ніскільки не дбаючи про те, щоб надати політичному і суспільному життю християнський характер» [6]. Д. Донцов характеризує російську віру як «шаманське православ'я» [5], позаяк православна Церква в Росії перейняла помпезну візантійську форму, але не християнський дух і завжди була - в традиціях цезарепапізму - на імперській безбожній службі. За життя Донцова - філією КДБ, а тепер - ФСБ. Верховод ідеологів «Русского міра» - патріарх РПЦ Кірілл (Гундяєв), маскуючи московську агресію, закумуляував споконвічні претензії «країни Моксель» на історичну Русь-Україну: «У південних межах історичної Русі розгорілася нині міжусобна битва» [7].

Щодо культивованого в Росії месіанства, то «Москва нагадує того опанованого нечистим духом чоловіка в Євангелії, який кричав і бився до каміння, розривав свої ланцюги, і якого ніхто не мав сили угамувати!» [5], - пише Д. Донцов. Як юрист і політолог, він логічно прийшов до висновку, що, по-перше, «Росія завжди була носієм месіанського ідеалу», по друге, що імперія завжди розробляла кожен етап своєї експансії з перспективою боротьби проти Європи як цілості. Більше того, російські вожді, знаходили і знаходять гаряче розуміння більшості населення. «За найсвятішим переконанням кожного москаля, загал, і то російський загал, має диктувати закони життя цілому світові» [8, с. 106].

Це нам дає розуміння причин і витоків ідеї теперішньої «гібридної війни»

неоімперії проти України. Не захист «законного» Януковича чи «русскоязычного населення» від репресій «хунти» - спланована агресія розжирилої на нафтодоларах і роздутої імперською пихою євразійської потуги проти цивілізованої Європи, до якої повернулася Україна - ось головна причина вторгнення Росії у Крим і на Донбас. «Випустити з-під своєї контролю колосальну територію з кількадесят-мільйоною людністю, посіданню котрої Росія завдячує своє великодержавне становище ... дати свободу самовизначення 30 мільйонам людності, від котрої виключно залежить, чи Росія зостанеться державою однонаціональною, чи перетвориться в федерацію націй - на це жодний росіянин не піде» [9]. Прикметно, що інформгентством «Блумберг» були опубліковані дані про наказ Путіна вторгнутися в Україну ще до втечі Януковича [10].

Як і передбачив Донцов, сучасні «фальшиві поводитирі Москви» маскують свою експансію «брехливими лозунгами» - гаслами «Русской весни» і «Русского міра». Хіба не таку брехню про відсутність російських «зелених чоловічків» у Криму і купівлю сепаратистами зброї у супермаркетах почув світ у 1914 р. від шанувальника Геббельса - президента Росії Владіміра Путіна? Дмитро Донцов доводить, що московські правителі завжди навмисно плутали добро і зло, прекрасне і огидне, зомбуючи народ ідеями його обраності. Російський психолог Л. Петрановська констатує: «Мало того, що російська влада фактично віджала перемогу у усіх інших країн, що билися з фашизмом, - тепер уже Україна і Грузія «самі фашисти», а усім іншим належить лише приїхати постояти поряд з Путіним на трибуні» [11]. Правда, не дуже то й їдуть до приватизатора Перемоги, лідери цивілізованих націй. Ізоляція агресора наростає.

На підтвердження висновків Донцова, послідовник «патрона брехні», В. Путін, у посланні Федеральним Зборам 4 грудня 2014 р. просторікував про «тисячолітній шлях Вітчизни», «величезне цивілізаційне і сакральне значення» для Росії Криму, де лежить «духовний витік формування багатоликої, але монолітної російської нації і централізованої Російської держави» [12]. Проте, як відомо, ще К. Маркс писав, що Московія постала з кривавого монголо-татарського рабства і до сьогодні діє як навіжена орда. Директор Левада-Центру Л. Гудков підтвердив: «Все розуміння «особливого шляху» обмежується зведенням бар'єру між собою і Заходом. Я вважаю, що насправді це спроба послабити комплекс колективної національної неповноцінності, пов'язаний з неприємним і всіляко притлумленим усвідомленням того, що Росія не готова стати сучасним, розвиненим і правовим суспільством і державою, як країни Заходу. ... Це зворотна сторона імперського домінування й віри у власну винятковість: суміш зарозумілості і приниженості» [13]. Саме тому Донцов стверджував, що українці і поляки, врешті-решт, неодмінно знайдуть між собою спільну мову, бо належать до спільного європейського культурного ареалу. Але не з Росією, яка має глибокі євразійські цивілізаційні відмінності у своїй політичній культурі та державних пріоритетах.

Ще одну рису російської спільноти Д. Донцов визначав як «дух російського варварства» або «культуру примітивізму» [5, с. 8]. Один із розділів його праці «Підстави нашої політики» має влучну і яскраву назву «Варварія московська» [14]. На переконання Донцова «Цей примітивізм, цю аморфність у будові

російського народного організму слідно на всіх полях громадського життя в Московщині: на полі соціальному, родинному, політичному, релігійному і духової культури» [14, с. 31]. Посилаючись на російських класиків та історичні факти, він доводить наступну тезу: «Що впадає у вічі, коли зіставляються два світи - латинсько-германський, до якого належать західні слов'яни разом із українцями, і російсько-московітський? Багатство фарб, піднесеність упродовж усієї історії, рухливість народних мас, напруга в конфліктах, вільна гра сил, могутня роль великих особистостей, примат права і логіки - на Заході; монотонність, пригноблене становище особистості, безбарвність історичних подій, недиференційованість елементарних сил народу, надміру велика роль держави - в Росії» [5]. Світ подивувався мужності, самопожертві, гідності і рухливості та вільній грі сил українців під час «Помаранчевої революції» 2004 р. і «Революції гідності» 2013-2014 рр. як і зараз схиляється перед героїкою добровольців АТО і волонтерського руху. В Росії за чверть віку народні протести керувалися «зверху» і набували форм владної боротьби. Так було і у 1991 р., коли президент Росії Борис Єльцин протистояв ДКНС (ГКЧП), і у 1993, коли він розпустив Верховну Раду РФ і здолав призначеного нею О. Руцького.

Сьогоднішнє російське суспільство, за винятком купки мислячої інтелігенції, така ж «Варварія московська». Як пише російський поет Олександр Бившев, «Кнут и стадность - вот черни истоки / Запах крови приводит всех в раж / Машут флагом в свинячем восторге / И ревут во всю глотку: «Крым наш!» [15]. Не заглиблюючись у внутрішні проблеми депресивної і багато в чому девіантної у поведінці російської маси, зважимо на думку політолога В. Каспрука: «Можна сказати, що майже 100 років неприродного відбору на території Російської Федерації зробили свою справу. З'явився «радянський народ», котрий відрізняється від усіх інших народів невмінням тверезо мислити і ухвалювати самостійно рішення, який має слабку, незахищену від телепропаганди психіку і схильний до сприймання маячних ідей» [16].

Такі висновки повністю відносяться і до населення тієї частини України, яка постійно голосувала за таких захланних представників «радянських людей» як В. Янукович чи П. Симоненко. Йдеться, передусім про Донбас та Крим, де найбільша частка людей, визначених Донцовим таким чином: «У газардовій (азартній. - В. Г.) психіці слов'янина взагалі, а українця зосібно, що не звикла шукати рятунку лише у власній силі (сим займаються «педанти» німці), Росія представлялася ще недавно країною мрій, а може, й землею обітованою. Дикість і некультурність там тягли до себе дикі і некультурні елементи тут» [8, с. 98]. Хіба це не про вульгарних «нашмяш» у Криму чи диких «моторол» на Донбасі?

Водночас у роботі «Дух американізму», Д. Донцов, вслід за А. де Токвілем співставив ментальні особливості американців і росіян. Якщо перші традиційно боролися з перешкодами, створеними природою, то для росіян чи не найголовнішим пріоритетом є боротьба за розширення території проти людей і цивілізації. Якщо для американців визначальним пріоритетом є свобода особистості, то для російського загалу - рабське підкорення царю-барину. Українська ідентичність, особливо за своєю індивідуалістичною, волелюбною сутністю є дуже близькою ідентичності американців. Проте, так історично

склалося, що ще з часів («першого великороса». - В. Ключевський) Андрія Боголюбського українська спільнота потерпає від дикунських, варварських звичаїв та загарбницьких зазіхань москвинів.

У своїх працях Донцов доводить, що глибинною причиною постійної експансії Росії на Захід є не окремо взятий царський імперіалізм чи більшовизм, а органічно притаманний нащадкам євразійської Орди руйнівний завойовницький рух. Це спонукало вченого виводити підстави української політики не з тактичних малоросійських схем, а із стратегії, базованої на усвідомленні російської смертельної небезпеки для України, зумовленої історично і геополітично.

Політикум незалежної України прийшов до такого усвідомлення через кров на Південному Сході. А от чи усвідомить російську загрозу Захід, Дмитро Донцов сумнівався. «Якщо ми займемося подіями сучасності, то побачимо, що уроки історії залишилися марними. - констатував вчений. - Союзники виграли війну проти Німеччини, проте втратили мир. Те, що тепер Росія загрожує цілому світові, відбувається не внаслідок її військової сили, а завдяки дружній до росіян політиці Заходу» [5]. Він вважав, що «Матеріалістичні божки затьмарюють судження провідних людей Заходу, демобілізуючи їх психічно, морально...» [5].

Хоч і сьогодні, як і в часи Донцова, наляканий ядерною зброєю в руках неадекватного неофюрера, «Захід категорично не погоджується бачити у величезній російській імперії склеювання докупи різних націй і санкціонувати програму її поділу» [5], українська перемога у війні з нею і її бандитами-«новоросами» неминуче здетонує національно-визвольний рух у самій імперії, який, поряд із зовнішніми санкціями, приведе до краху путінського режиму і розвалу Росії.

Тому, сподіваючись на допомогу Євросоюзу, НАТО і США, яка нас посилює і гальмує агресора, маємо пам'ятати застереження Донцова і в кінцевому рахунку, керуватися його закликком: «Най нас не страшить непомірність завдання, най не сліпить нам очі величезність Росії. Великі здають ся нам такими тому, що ми стоїмо перед ними на колінах. Росія взагалі не лишила нам свободи вибору. Вона поставила нас перед дилемою: або цілковита національна смерть, або - безпощадна боротьба» [9]. На переконання Д. Донцова, Росія сама по собі невинувата, позаяк вона в силу своєї імперської природи та традиції завжди буде в орбіті азійських деспотичних режимів. Тому наш час остаточно здійснюється донцовське передбачення і поставлене ним завдання: «... політика Росії загалом була і буде чиста «Machtpolitic» (політика сили. - В. Г., Я. Т), тому боротьбу з нею треба поставити в ширші рамки: ся Macht мусить бути зламана, зламана на Україні, на Кавказі, на Дону, в Сибірі. Лише тоді згасне цей вулкан, який і досі заливає нас лавою вогню і бруду» [17, с. 280].

Століття тому більшовик В. Ленін та кадет П. Мілюков, відчувши силу духу і думки молодого Донцова, вважали його найбільшою небезпекою для Росії. Адже, як бачимо, він не лише довів безбожність, примітивність, стадність, патерналізм, претензії на месіанство російського соціуму, а і визначив його азійську ординську природу, домінуючу за всіх режимів, та історичну приреченість Росії. За Донцовим, саме Україна, як передовий форпост оксидентальної потуги, покликана зупинити свого історичного ворога і, за допомогою вільного світу, розвалити

останню імперію Сходу. Навіть побіжний розгляд донцовських оцінок ментальної природи Росії, її політичної стратегії дає підґрунтя для підтвердження невтішного діагнозу і смертельного вироку сучасній путінській неоімперії та її «рашизму». Тому полум'яне і пророче донцовське слово залишається для українців не тільки інтелектуальною поживою а й ідеологічною спонукою до дії.

Література:

1. Баган Олег. Стратегія для України: через героїчну націософію до наступальної геополітики / Баган Олег // Донцов Дмитро. Вибрані твори [Текст]: у 10 т. / Редкол.: О. Баган (відп. ред.) [і ин.]; літ.ред. Я. Радевич-Винницький. - Т.5: Політична аналітика (1921-1932 рр.) / Упоряд., передм., комент. О. Баган. - Дрогобич: ВФ «Відродження», 2013. - С. 5-16.

3. Баган Олег. Десятитомник «Вибраних творів Дмитра Донцова» [Електронний ресурс] / Олег Баган. - Режим доступу: <http://dontsov-nic.org.ua/index.php?m=content&d=view&cid=583>

4. Квіт С. М. Дмитро Донцов. Ідеологічний портрет: Монографія / Сергій Квіт. - ВЦ «Київський університет», 2000. - 260 с.

5. Донцов Дмитро. Дух Росії [Електронний ресурс] / Дмитро Донцов. - Режим доступу: http://www.e-reading.club/chapter.php/1015351/12/Doncov_-_Duh_Rosii.html

6. Соловьев Владимир. Введение [Електронний ресурс] / Владимир Соловьев // Россия и вселенская церковь [Перевод с французского Г.А.Рачинского]. - Режим доступу: <http://vehi.net/soloviev/vselcerk/00.html>.

7. Обращение Святейшего Патриарха Кирилла к Полноте Русской православной церкви. 17 июня 2014 г. [Електронний ресурс] / Патриарх Кирилл. - Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/3675015.html>

8. Донцов Дмитро. Культура примітивізму (головні підстави російської культури) / Дмитро Донцов // Вибрані твори [Текст]: у 10 т. - Т.2: Культурологічна та історіософська есеїстка (1911-1939 рр.) / Упоряд., передм., комент. О. Баган. - Дрогобич-Львів: ВФ «Відродження», 2012. - С. 95-115.

9. Донцов Дмитро. Сучасне політичне положення нації і наші завдання [Електронний ресурс] / Дмитро Донцов. - Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Publ/Dontsov/PoliticalSituation/RusImperialism.html>

10. Илларионов Андрей. Кто развязал эту войну? [Електронний ресурс] / Андрей Илларионов. - Режим доступу: <http://obozrevatel.com/blogs/31098-kto-razvyazal-etu-vojnu.htm>

11. Петрановская Людмила. День Победы. Рейдерский захват [Електронний ресурс] / Людмила Петрановская. - Режим доступу: <http://spektr.delfi.lv/novosti/den-pobedy-rejderskij-zahvat.d?id=45936263#ixzz3ZXXRWpeB>

12. Путин В. В. Послание Президента Федеральному Собранию [Електронний ресурс] / Владимир Путин. - Режим доступу: <http://kremlin.ru/events/president/news/47173>

13. Российский социолог пояснил, что такое «особый» исторический путь россиян [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://glavnoe.ua/news/n224835>

ЗМІСТ

Баган О. Дмитро Донцов і виклики ХХ століття.....	3
Волобуєв М. Вплив самостійницьких та консерваторських ідей М. Міхновського і В. Липинського на формування світогляду Д. Донцова.....	11
Горбань В. Таравська Я. Вплив публіцистичної спадщини Д. Донцова на формування національної свідомості сучасної молоді.....	15
Гудзь В. Український вибір між Росією і Європою в Донцовському цивілізаційному вимірі.....	18
Гудзь В., Гудзь В., Гудзь Л. Донцовські засади «інтегрального націоналізму» та їх значення для сучасної України.....	24
Добровольська Л., Окса М. Дмитро Донцов про ідеологічно-світоглядну площину як вияв реакції проти християнського світогляду.....	28
Ізбаш С. Етнопедагогічні засади розвитку національної свідомості майбутніх учителів інформатики.....	33
Кардашов В., Росік С. Актуальність поштових марок «світочі нації Запорізького краю».....	37
Ковальов А. Донцовське бачення української молоді.....	46
Ковальов М. Ідеологія «вольового націоналізму» в протистоянні анархічній ідеї.....	53
Маленко А. Перші зважені праці Д. Донцова як зразок ідеологічної літератури.....	55
Помазан Д. Книга «Націоналізм» Дмитра Донцова в контексті протидії сучасним загрозам з боку соціалістичних рухів, для процесу формування політичної нації.....	61
Ситник О. Ідеологія Д. Донцова як визначне джерело розвою Української нації та держави.....	65
Ткачук І. Національно-патріотичне та культурно-освітнє виховання товариства «Просвіта» у Кременецькому повіті в 1921-1939 рр.....	76
Уханова І. Огляд ранньої творчості Д. Донцова як фігури соціалістичного руху в Україні 1907 – 1913 рр.....	79
Ядловська О. Вплив національних меншин на процеси становлення Української держави: погляд Дмитра Донцова.....	83

ДОНЦОВСЬКИЙ ЗБІРНИК

**Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького**

Випуск 1

Видавець

Науково-дослідницький центр імені Дмитра Донцова
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького Адреса:
72312, м. Мелітополь, вул. Гетьманська, 10